

kal elfordítjuk, akkor e visszásság an- nál feltünőbbben ötlük szemünkbe.

Ha szabad szemmel kört és szabá- lyos négyszöget rajzolunk, és ha abból az irányból tekintjük, a melyből raj- zoltuk, akkor olyanoknak látszanak, de ha ez iránytól 90°-kal elfordítjuk, észre vehető, hogy a kör ellipszis, a négyzet pedig téglalakú négyszögnek látszik.

E csalódás oka Holtz szerint onnan származik, hogy a gyakorlati életben sokkal gyakrabban látunk testeket, mint geometriai alakokat és így ezeket az alakokat olyanoknak nézzük, mintha testek körvonalai volnának. A testek megszemlélésénél pedig a vízszintes méretekből többet látunk mint a függé- lyesekből, mert két szemmel nézünk, a két szem pedig egy vízszintesben van. A gömb határvonala tényleg ellip- szisnek látszik, mert a vízszintes irány- ban a felénél nagyobb részét látjuk a gömbnek. Hogy ha tehát valóságos kört látunk, akkor, mert a gömb ha- tárvonalának nézzük, az vízszintes irányban megrövidített körnek, ellip- szisnek látszik; és ha körnek látszó alakot akarunk rajzolni, akkor a gömb határvonalát rajzoljuk fel.

Ennek következtében a csalódás még nagyobb, ha az alakokat árnyé- koljuk, mert ez által még támogatjuk képzeletünket abban, mintha valósá- gos testek nem pedig sík alakok vol- nának előttünk.

A festők tényleg elvetik a körző használatát a festendő gömb határvo- nalának kijelölésénél, mert az így fes- tett gömb feltünően ellipszisnek látszik.

A gömbnek látszó festmény körvonala ellipszis. Ennek egészen megfelelő, de eltérő szabályokat követnek a festők akkor, ha a festmény nem függélyes állásra van számítva. K.

(6.) A MÁGNES FELTÜNŐ HATÁSA A BODZABÉLRE. Már majdnem egy évszázad, de különösen Faraday ter- jedelmes vizsgálatai óta ismeretes, hogy a mágnes nemcsak a vasra hat, hanem hogy minden testre képes észrevehető hatást gyakorolni, ha elég könnyen mozgó testekre erős mágneseket enge- dünk hatni. A d e r e tünetény tanul- mányozásával foglalkozván, egy feltünő és igen érdekes észleletét a Comptes rendus 90-dik kötetében így írja le:

„Valamennyi anyag közül, amelye- ket megvizsgáltam, mint fa, papiros stb. a bodzabelet a legnagyobb mértékben vonzotta a mágnes. A vonzást már kö- zönséges mágnesekkel is észre lehet venni, ha mindkét sarok működését rá irányozzuk; de erős mágnesekkel a hatás nagy mértéket ölt. Így például egy Jamin-féle mágnes, mely 100 kilo- grammnyi terhet elbír és két kis lágy- vas-függelékkel volt ellátva, melyek között egy-két milliméternyi rés ma- radt, egy inga módjára felfüggesztett 5 mm. átmérőjű bodzabél-golyócskát 3 centiméternyi távolságról magához vonzott. A golyót a mágnessel 4 mm.- nyire fel is tudtam emelni; rajta ma- radt akkor is, ha a mágnest meglök- döttem.

Papirosra vagy más anyagra a hatás sokkal gyengébb és általában csak úgy vehető észre, ha a testek igen finom szálon függnék.“ K.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Fegyzőkönyvi kivonatok a társulat üléseiről.

V. VÁLASZTMÁNYI ÜLÉS.

1880, június 16-ikán.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

Másodtitkár, mint a növényteni bizott- ság jegyzője jelentést tesz a bizottságnak f. hó 10-ikén az idej növényteni nyílt pá-

lyázat ügyében tartott üléséről. Jelenti, hogy a választmány multkori határozatának kivitelére, mely szerint Jurányi Lajos tanár

úr egészségi állapotának nem javulása esetén Kriesch János tanár úr lett volna felkérendő a bizottság elnöki tisztjének elfogadására, nem volt szükség, miután Jurányi L. bizottsági elnök egészségi állapota annyira javult, hogy a bizottság az ő elnöklése alatt tarthatta meg ülését. Ezután felolvassa a bizottsági ülés jegyzőkönyvét:

„Elnök előterjeszti a beérkezett pályázatokat.

A kitűzött határnapig, 1880, april 30-ikáig a következő 18 ajánlkozás érkezett be:

I. Ajánlkozás „*Magyarország gombaviránya kézikönyvé*“-nek megírására.

II. Ajánlkozás „*Kecskeméttől Czegléd-, Szolnok- és Szegeedig menő vasút és a Tisza közé eső terület virányának átkutatására és leírására*“.

III. Ajánlkozás „*Tolnamegye flórájára vonatkozó adatok összeállítására*“.

IV. Ajánlkozás „*Erdély kormophyt-növényei fűvészkönyvének megírására*“.

V. Ajánlkozás „*A Hany tőzegrét flórájának tanulmányozására*“.

VI. Ajánlkozás „*A Botrytis genus monographiájának megírására*“.

VII. Ajánlkozás „*A magyarországi Bacillariaceák monographiájának megírására*“.

VIII. Ajánlkozás „*A magyarhoni Desmidiaceák monographiájának megírására*“.

IX. Ajánlja a választmánynak, hogy a pályadíjat Magyarország borvidékeinek leírására fordítsa.

X. Ajánlkozás „*A hazánkban általánosn elterjedt phanerogám növények bonca-, szövet- és fejlődéstani leírására*“.

XI. Ajánlkozás „*Magyarország szőlőtőkéin élősködő gombák monographiájának megírására*“.

XII. Ajánlkozás „*A magyarhoni fossil flóra*“ című munka kidolgozására.

XIII. Ajánlkozás a Balkán-félszigeten észlelt növények leírására és ez által hazánk délkeleti flórájának megvilágosítására.

XIV. Ajánlkozás „*Magyarország növényföldrajzi kézikönyvé*“-nek megírására.

XV. Ajánlkozás „*Horvátország négy megyéje, katonai négyvidéke, a magyar és horvát tengerpart s a horvát és dalmát határhegyek (vagy Erdélyország) edényes növényeinek felkutatására és leírására*“.

XVI. Ajánlkozás „*Magyarhon virányá*“-nak megírására.

XVII. Ajánlkozás „*A Magas-Tátra virányá*“-nak megírására.

XVIII. Ajánlkozás „*A magyar tengerpart morzatainak tanulmányozására*“.

Elnök felkéri a bizottság tagjait, hogy tekintve az ajánlatok nagy számát, az érdemleges tárgyalásba való bocsátkozás előtt

a megbízatást illetőleg bizonyos irányadó elvekben állapodjék meg; egyúttal jelenti, hogy a XVIII. számú ajánlat tevője a pályázattól visszalépett, továbbá, hogy a XVI. sz. ajánlat névtelenül, jelígis levéllel érkezett és így a nyílt pályázatban a szabályok értelmében részt nem vehet, és végre, hogy a IX. számú tulajdonképen nem ajánlkozás, hanem ajánlat a választmánynak a pályadíj mikénti felhasználására s így ugyancsak tekinteten kívül marad. A bizottság ezek után a következő elveket állapítja meg:

1. A pályázat tisztán növénytani levén, első sorban a szorosan vett növénytani munkák veendőik tekintetbe.

2. A nyílt pályázat természete hozza magával, hogy megbízatásban olyan ajánlatok tevői részesüljenek, akik eddigi munkálkodásukkal bizalmat keltenek a munka sikere iránt, vagy benyújtott tervezetök jogosít eredmények reményére.

3. Óhajandó, hogy a rendelkezésre álló összegből lehetőleg többen részesüljenek, hogy több hazai tudós nyerjen munkakört és több munkás legyen serkentve a munkára.

Ez elvek megállapításával figyelmen kívül marad az I. pont értelmében a XII. számú ajánlat, mely hazánk fosszil flórájának megírásához kíván adatokat gyűjteni. A phytopalaeontologia része ugyan a növénytanak, de természeténél fogva mégis közelebb áll a geológiához, és a bizottság jónak látja ez ajánlat tevőjét, aki e téren különben már sikerrel munkálkodott, figyelemztetni, hogy ajánlatát tartsa fenn a majdan hirdetendő geológiai pályázatra.

A megállapodás második pontja értelmében sajnálattal kénytelen a bizottság a több reményre jogosító ajánlatok miatt néhány oly ajánlatot is mellőzni, melyeknek kezdő szerzőit talán éppen e megbízatás serkentené a munkára, talán éppen ez adna irányt működésöknek.

Ilyen a II. sz. ajánlat, mely hazánkban a Szolnokról Czegléd és Szegeedig menő vasút és a Tisza közti terület flóráját akarja tanulmányozni, de az ajánlattevők a növénytan terén eddig nem tüntették fel munkálkodásukat; azonkívül nem is nyújtanak olyan tervezetet, melyből a kutatás tudományos sikerére lehetne következtetni.

Ezen szempont alá esik a III. számú ajánlat is, mely a Tolnamegye flórájára vonatkozó adatok összeállítására vállalkozik, bár szerzője tervezetéből meglehetősen szakavatottságra és tárgyának helyes felfogására lehet következtetni.

A VIII. sz. ajánlat, mely a Magyarországi Desmidiaceák monographiáját akarja megírni, igen figyelemre méltó, és az ajánlattevő úgy benyújtott tervezetében és hozzá mellékelte rajzaiban mint tudományos

folyóiratokban is jelét adta a növénytan terén való működésének, a számos vetélytárs között mindamellet háttérben marad.

Több figyelemre és behatóbb vizsgálatra érdemesek ezek után az I., IV., V., VI., VII., X., XI., XIII., XIV., XV. és XVII. számú ajánlatok.

Az I. sz. ajánlat „*Magyarország gombavirányának kézikönyve*” című nagy munkának a megírására ajánlkozik; az egész 2000 forintot igénybe venné s előlegül 400 frtot kér. — A bizottság kivánatosnak tartaná ugyan, hogy hazánk ez alsóbbrendű növényei tudományosan feldolgozva egy munkában megjelenének, és a bizottság az ajánlattevő szorgalma és szakértelme iránt sem táplál kétséget, mindamellet ki kell nyilatkoztatnia, hogy a gombák éppen azon csoportját képezik a növényeknek, melyeknek rendszertana a folytonos, új meg új vizsgálatok következtében jelenleg úgyszólván forrongásban van, minek következtében a gombák rendszeres összefoglalását — ha lehetőségét mereven nem is tagadja, — nem tartja időszerűnek, annál kevésbé, mint hogy az ajánlattevő ajánlotta rendszert a saját részéről nem tartja elfogadhatónak.

A IV. sz. ajánlat „*Erdély kormophyt-növényeinek flóvesszkönyve*” című munka megírására ajánlkozik; kivitelére 5 évet igényelne és az egész 2000 frtra szüksége volna; azonfelül a munka megjelenésével a szokásos ívszerinti díjazásra is számot tartana. — Úgy tárgya mint az ajánlattevő tekintetéből figyelemre méltó, de másrésztől oly nagyszabású ajánlat, hogy a jelenlegi viszonyok között, előzményes kutatások és a meglevő adatok kritikai feldolgozása, valamint a kétséges dolgok tisztázása nélkül ki nem vihető feladat; legalább teljes sikerrel nem. A bizottság másrészt kifejezi, hogy Erdély flórája érdekes, és megérdemelné, hogy pontos kutatásokkal és az adatok lelkiismeretes revidálásával a benne uralkodó zavarok tisztáztassanak.

Az V. sz. ajánlat „*A Hany lözegrét flórájának tanulmányozásai*”-ra vállalkozik; kivitelére 3—5 évet és az egész 2000 frtot igényelné. — E 6 □mföldnyi területen vizsgálatait az összes phanerogám és az edényes kryptogám-növényekre terjesztené ki; hiszi, hogy sok érdekes s hazánkra vagy a tudományra általában új adatnak jutna birtokába. — A bizottság méltányolja ajánlattevőnek vállalkozását e terület átkutatására, de nem kecsegtetheti magát oly eredmények reményével e csekély területről, hogy oly nagy összeg feláldozását merné javaslatba hozni; nem gondolja, hogy ismereteink hazánk flórájáról oly nagy mértékben gyarapodnának e kutatások által, mely arányban állana a rá fordított összeggel.

A VI. sz. ajánlat „*A Botrytis-nem mo-*

nographiája” című munkának megírására vállalkozik; kivitelére 2 évet és tiszteletdíjül 300 frtot igényelne. — Az ajánlatból, valamint a hozzá mellékelte két tábla eredeti rajzból kitűnik, hogy ajánlattevő e téren nemcsak teljesen otthonos, hanem a legújabb irányban is végzi vizsgálatait, melyek hivatva vannak a Botrytis-nem élettani viszonyait, fejlődésmenetét és rendszertani helyzetét tisztába hozni. Ajánlattevőnek eddigi működése és szakértelme valóban hézagpótló munkára nyújt kilátást.

A VII. sz. ajánlat „*A magyarországi Bacillariaceák monographiája*”-nak megírására vállalkozik. — 700 frtot igényelne. A Bacillariaceák olyan növények, melyekkel nálunk eddig nagyon kevesen foglalkoztak s így minden esetre figyelemre méltó ajánlat. Különben egészen ugyanazon szempontok alá esik mint a VI. sz. ajánlat.

A X. sz. ajánlat „*A hazánkban általánosan elterjedt és könnyen hozzáférhető phanerogám-növényeket boncz-, élet és fejlődéstani szempontból*” akarja leírni; kivitelére 2 évet, tiszteletdíjül 300 forintot igényelne. A munka vezérfonalul szolgálna a tanároknak és kezdő növényanatomusoknak, és — mint ajánlattevő kifejezi — „alapját fogná képezni egy általa tervezett és megírandó növénytani mikroskopiának”. A bizottság örvendene, ha irodalmunkban ilyenemű munka megjelenne; azonban tekintetbe véve a munkának a tervezetben körvonalozott terjedelmét, a kivitelére előirányzott idő (2 év) és a kért összeg (300 frt.) csekély voltát: a bizottság úgy látja, hogy ajánlattevő nem fogta fel egész terjedelmében a feladatot, melynek megoldására vállalkozott.

A XI. sz. ajánlat „*Magyarország szőlőtőkén élősködő gombák monographiája*”-nak megírására vállalkozik; kivitelére 4 évet, tiszteletdíjül 1000 forintot igényelne, melyből előlegül utazásokra és gyűjtésekre 700 frtot kér. — A munka a szőlőtőkén élősködő gombákat összefoglalva tárgyalná, valamennyit röviden jellemezné és leírná; alak-, élet- és fejlődéstanilag megvizsgálná, különös tekintettel azokra, melyek veszélyesebb betegségeket és károkat okoznak; azonkívül szem előtt tartaná a gyakorlati oldalát, mely a szőlőknek az élősdiectől való megvédésére és megszüntetésére czéllozna. — Első tekintetre igen figyelemre méltó ajánlat, és az ajánlattevőben megvan a biztosíték is, hogy feladatát helyesen oldaná meg; de úgy látszik, hogy nagy súlyt fektetne a dolog gyakorlati oldalára s így inkább a gazdasági pályázat körébe tartozik. Eltekintve azonban ez irányától, a bizottság másnemű, fontosabb ajánlatok mellett nem ajánlhat ilyen munkára olyan nagy összeget, mely a rendelkezésre álló összegnek felét

teszi, annál kevésbbé, mert a veszélyes betegségeket előidéz és járványosan fellépő gombák száma nem nagy, s hazánkban a kár sem oly tetemes, melyeket ezek okoznak.

A XIII. sz. ajánlat tevője mindazon növények leírására vállalkozik, melyeket a Balkán-félszigeten 10 hónapi utazása alatt gyűjtött; kivitelére 1000 frtot venne igénybe, melybe a mintegy 20 tábla rajznak elkészíttetése is bele van értve. A munka tulajdonképen készen van; 1881, márczius havában benyújtáná; — tartalmazná az összes észlelt fajokat, melyek közül 40 a tudományra egészen új, azonkívül számos kétes faj a tenyésztés útján nyert eredményekből lenne tisztába hozva; végre a munka minden tekintetben vonatkozással volna hazánk flórájára és különösen délkeleti flórájának jellemét helyezné tiszta világitásba. — Ez ajánlat több tekintetben figyelemre méltó. Nem vonatkozik ugyan közvetlenül hazánk flórájának kutatására, de Magyarország azon feladatának egy részét tölti be, melynél fogva hivatva van a szomszédos keleti tartományok tudományos átkutatásához első sorban hozzájárulni; a tervezetben felemlített anyag feldolgozását és az eredmények megbízhatóságát illetőleg kezeskedik az ajánlattevőnek európai hírnéve és lelkiismeretes pontossága; e mű által hazánk flórája oly oldalról nyer felvilágosítást, mely valóban érdekes felderítésekre vezethet. Az ajánlat kulturális szempontból igazán *országos érdekű*; hazánk tudományos törekvéseinek értékét kiválóan fogná emelni, ha európai hírnéve botanikusunktól magyar nyelven, magyar társulat kiadásában jelennék meg egy keleti tartomány ismertetéséhez és hazánk délkeleti része florisztikai jellemének megvilágításához járuló munka.

A XIV. sz. ajánlat „*Magyarország növényföldrajzi kézikönyvé*“-nek megírására ajánlkozik. Kivitelére 3—400 forintot részletekben az egész 2000 forintot igényelné és a szokásos ívszerinti díjazásra tartana számot. — Ajánlkozó tervének kivitelére az egész Magyar birodalom betutázását vállalja magára, egy-egy nagyobb kikerekített egészet, az Alföldet, a pozsonyi medenczét a fenyveseket és a havasok flóráját véve tanulmánya tárgyául. Mindenütt gyűjtene és feljegyezné mindazon adatokat, amelyek a vegetációra fontosak. A területek flóráját formációk (mocsári, láp stb.) szerint állítaná össze, egybehasonlítva más területek hasonló formációival. Ajánlattevő igéri, hogy megbízatása esetén összeállítja Magyarország növénygeographiai herbáriumát, melyet a Társulatnak enged át. — A bizottság meg van győződve, hogy ez ajánlott kutatások által sok érdekes adat birtokába jutna a tudomány, amire különösen

az ajánlattevő ismert avatottsága és buzgalma nyújt kezességet; nem kételkedik abban sem, hogy az egykor kész mű egyike leendene növénytani irodalmunk legjobb-jainak: de másrészt az egész ajánlatot oly nagyszabásúnak találja, hogy a jelen körülmények között, a hiányos előmunkálatok (Horvátország, Erdély flórája stb.) miatt, sikeres megoldását nem tartja lehetőnek.*

A XV. sz. ajánlat „*Horvátország négy megyéje, katonai végvidéke, a magyar és horvát tengerpart s a horvát és dalmát határhegyek* (vagy Erdélyország) *edényes növényeinek felkutatására és leírására*“ vállalkoznék és 1000 frtot venne igénybe a szokásos ívenkénti díjazás fentartása mellett. Ajánlattevő a kijelölt területet növényföldrajzi szempontból kutatná és formációk szerint foglalná össze. A tér valóban megérdemli a kutatást és sok adatra lehetne belőle kilátás, de a bizottságnak tudomása van, hogy ajánlattevő e terület átkutatására már a m. t. Akadémiától kapott volt segélyt és maga is mondja, hogy eddigi adataival az Akadémiának tartozik. Ez oly körülmény, mely egyrészt az újabb segélyezést és megbízatást fölöslegessé teszi, másrészt pedig megbízatás esetén a Társulat követelményeit a t. Akadémia jogaival hozná összeütközésbe.

A XVI. sz. ajánlat „*A Magas Tatra viránya*“ megírására ajánlkozik; kivitelére 600 forintot venne igénybe, melyet előlegesen kér utalványozni. Kutatását kiterjesztené az Árva, Vág, Poprád és Dunajecz között fekvő tátrai területre, a még eddig ismeretlen völgyekre, katlanokra és tetőkre. A bizottság kifejezi, hogy e terület hazánk egyik legjobban ismert része, melyet úgy hazai mint külföldi tudósok több ízben felkutatnak, és leirtak. Ha akad is völgy vagy hegytető, melyet a botanikusok még fel nem kutattak, azok nem nyújthatnak annyi adatot, a melyekért okadatolt volna a külön megbízás, különösen olyan esetben, midőn a rendelkezésre álló összeget annyi fontos és érdekes munka óhajtja igénybe venni.

A bizottság az itt kifejtetteket egybevetve és a megállapított elveket tekintetbe véve a következő javaslatot terjeszti a Választmány elé:

I. Bizassék meg Dr. J a n k a V i k t o r a m. nemzeti muzeum fűvészeti öre, a XIII. sz. ajánlat tevője, az általa a Balkán-félszigeten észlelt növények leírásával, s ezzel kapcsolatosan hazánk délkeleti flórájának megvilágosításával, kikötvéen, hogy művét a Társulat kolumnásan magyarul és latinul

* Ennek ellenében Schuch József, bizottsági tag azt hiszi, hogy az adatok eddig máris oly számosak, hogy azok alapján Magyarország növény-földrajzát meg lehetne írni

fogja kiadni. Tiszteletdíja 1000 (egy ezer) forint, ebbe bele levén foglalva a két nyelvű szöveg és a rajzmelléletek elkészítésének tiszteletdíja is.

II. A növények élet- és fejlődéstani vizsgálataiból nyer a tudomány legtöbbet; azért ajánlja a bizottság, hogy Dr. M i k a K á r o l y, tanársegéd a kolozsvári egyetem növénytani tanszékénél, a VI. sz. ajánlat tevője, bizassék meg „*A Botrytis-nem monographiájá*”-nak megírásával. Tiszteletdíja 300 (háromszáz) forint, mely összeg a munka elfogadása esetében adandó ki.

III. A rendelkezésre álló összegből még fennmaradó 700 frtot Erdély flórájának tanulmányozására és kritikai megvizsgálására ajánlja a bizottság fordíttatni; ennek alapján javaslatba hozza, hogy Dr. S i m k o v i c s Lajos reáliskolai tanár N.-Váradon, a IV. sz. ajánlat tevője bizassék meg *Erdély flórájára vonatkozó tanulmányok tételével és az eddigi adatok kritikai összeállításával* (Neilreich mintájára), mely munkájára 700 (hétszáz) forint biztosítsák számára, és előlegül 300 frt. utalványoztassék; az ivenkénti díjazást a választmány határozza meg a munka értéke szerint, melyre a bíráló bizottság majdani véleménye lesz irányadó.

IV. Arra az esetre, hogy ha Simkovics Lajos úr a bizottság ez ajánlatát nem fogadná el, megbízatásra ajánlja a bizottság a VII. sz. ajánlat tevőjét, Dr. M i k a K á r o l y t, „*A Bacillariaceák monographiái*”-nak megírásával, amidőn a Botrytis-nem monographiája maradna el s a 300 frt. a munkálatok kiadási költségeinek fedezésére tartatnék fel.

Midőn a bizottság a t. választmánynak ez ajánlatokat teszi nem mulaszthatja el egyrészt örömet kifejezni azon szép eredmény fölött, melyet az ideai növénytani pályázat feltűntetett, de másrészt nem némithatja el sajnálkozásának kifejezését sem a fölött, hogy annyi érdekes, fontos és igazán nagy reményekkel kecsegtető ajánlatot mellőzni volt kénytelen a rendelkezésére álló összeg korlátolt volta miatt. Kifejezi végre a bizottság, hogy a választás nem volt könnyű; de egyszersmind kinyilatkoztatja az is, hogy az ajánlatokat a fenforgó körülmények közt legjobb meggyőződése szerint tette.

DR. JURÁNYI LAJOS,
KLEIN GYULA,
SCHUCH JÓZSEF.

A választmány a bizottság okadatolt véleményét magáévá teszi, ajánlatát elfogadja és annak alapján a bizottság által ajánlottakat munkáik kivitelével megbízza.

Titkár jelenti, hogy Schenzl Guidó, a kit a választmány, 1872-dik évben a magyar korona országai földmágnassági viszonyainak kutatásával és hazánk magnetografiai

térképének elkészítésével bízott meg, e munkáját benyújtotta. A munka véleményadásra a physikai bizottságnak adatott ki, melynek tagjai Sztoczek József, Szily Kálmán és b. Eötvös Loránd voltak. A bizottság a munkát, mint több éven át tett szorgalmas és pontos megfigyelések gyümölcset nemcsak elismerésre méltónak, hanem oly irodalmi kincsnek mondja, melyért Társulatunk a külföldön is méltó elismerésre számolhat, minélfogva azt a kiadásra melegen ajánlja. A választmány a bizottság véleményét magáévá teszi és elhatározza, hogy a nevezett munkát kolumbán magyar és német nyelven fogja kiadni; szerzőnek az 1500 frtnyi tiszteletdíjat utalványozza.

Titkár előterjeszti a forgó tőke pénztári állását május hó végén. Tudomásul van.

Titkár felolvassa a múlt vál. ülés részéről kiküldött pénztárvizsgáló-bizottság jelentését, melyből kitűnik, hogy a bizottság a pénztári könyveket, pénz és értékpapirokat rendben találta. Tudomásul vétetik.

A Kisfaludy-Társaság azon kéressel fordul Társulatunkhoz, hogy Toldy Ferencz emlékköve költségeiből hiányzó mintegy 1200 frtnyi összeg fedezéséhez hozzá járulni szíveskedjék. A választmány kegyelettel viseltetik Toldy Ferencz, mint a Társulat egyik alapítójának emléke iránt és a Társulat e kegyeletes érzetének sietett is kifejezést adni, midőn 1876. jan. 19-ikén tartott közgyűlésen 100 aranyat tűzött ki Toldy Ferencz emlékére Magyarország matematikai és természettudományi könyvzetének megírására, ebben akarván az Ő emlékét megörökíteni, „nem szóval, mely hamar elröppen, de egy maradandó tettel, hogy amint élete, úgy emléke is gyümölcsöző legyen közöttünk” — mint az akkori közgyűlés jegyzőkönyve mondja. A mű a Társulat kiadásában meg * jelent. A választmány megbízza a titkárt, hogy a nevezett munka egy példányának mellékelésével erről a Kisfaludy-Társaságot átiratban értesítse.

Dr. Bartsch Samu levelében elmondva, hogy J a m e s Illinoisból azon kéressel fordult hozzá, engedne meg neki „A Sodróállatkák és Magyarországon megfigyelt fajaik” című s a Társulat kiadásában megjelent művéből bizonyos részt lefordítani és egy amerikai lapban közölni: erre a választmány beleegyezését kéri. A választmány a kérésnek örömmel ad helyet, csupán azt kötvén ki, hogy a fordításnál tétessék ki, hogy az eredeti mű a k. m. Term. tud. Társulat kiadásában jelent meg.

A zombori állami főgimnázium jutalmi könyveket kér a szorgalmas tanulók közt leendő kiosztásra, különösen a magyar nyelvnek a szerb- és németajkúak között való terjesztése szempontjából. Bár jelenleg

nincsenek olyan könyvek, melyeket a Társulat ajándékba adhatna tanulóknak, mindamellett, tekintve a czélt, melyet ily könyvekkel az igazgatóság el akar érni, a választmány Greguss Gy. Összegyűjtött értekezéseit és a Füzetes vállalat I., II. kötetét, Krenner J. Dobsinai jégbarlangját a nevezett intézetnek megküldendőknél határozza.

A körmöczbányai magyar egylet a magyar nyelv terjesztése érdekében könyveket kér Társulatunkról könyvtára számára. A választmány más ilyen egyesületeknek a Közlönnyel küldi; ugyanez ajándékban részesíti a körmöczbányai magyar egyletet is.

A könyvtárba következő ajándékok érkeztek: Borbás V. Separat-Abdruck aus dem Botanischen Centralblatt. Klein Gy. és Szabó Ferencz A vadgesztenye gyökerének ismeretéhez. — Zur Kenntniss der Wurzeln von Aesculus hippocastanum. Klein Gyula ajándéka. — R. Ulbricht, Beiträge zur Methode der

Most- und Weinanalyse; szerző ajándéka. R i c h e t - E r d é l y i B é l a, Az ördöngösök hajdan és most; Erdélyi B. ajándéka. — Dr. C h y z e r K o r n é l, Führer nach Rank-Herlein; szerző ajándéka. Köszönettel vétetnek.

Titkár elszomorodással jelenti, hogy a mult vál. ülés óta 5-en hunytak el tagtársaink közül, névszerint: Ercsey Samu, lelkes Sárkeresztúrban, Hollósy Károly áldozár Káptalanfán, König Lajos, kataszt. biztos Iglón, Löw Tóbiás k. ügyész Budapesten és Dr. Widder Ignác N.-Mihályban. Szomorú tudomásul szolgál.

Kilépéseket bejelentették ketten. Tudomásul szolgál.

Az új tagokul ajánlottak nevei felolvastattak és mindannyian, számra 14-en megválasztattak; velök a tagok létszáma, a veszteségeket leszámítva 5322-re emelkedett, kik között 107 alapító és 79 hölgy van.

A Forgó Tőke pénztári állása*

az 1880. év első feléről, összehasonlítva a mult évivel.

M e g n e v e z é s	1879		1880		M e g n e v e z é s	1879		1880	
	frt.	kr.	frt.	kr.		frt.	kr.	frt.	kr.
B e v é t e l.					K i a d á s.				
Maradék a megelőző évről	3610	07	4347	26	Alapítványul iratott .	875	35	3000	—
Alapítványi és takarékpénztári kamatok . . .	773	22	885	38	Bútorokra	116	50	6	85
Oklevelek díja	402	—	470	—	Fára, világításra	73	30	56	30
Helybeli tagdíj a folyó évré	3453	—	3515	—	Házbérre	757	50	757	50
Vidéki " " " "	8023	—	8324	—	Irodai költségre	110	23	61	18
Tagdíjhátrálékok	290	—	529	50	Könyvtára	2105	32	1906	81
Előrefizetett tagdíjak	39	—	41	—	Irói díjak s népsz. előadások költségére	1257	57	966	84
Előfizetések és eladott kiadványok	795	77	1224	99	Szerkesztők tiszteletdíja	155	—	155	—
Füzetes Vállalat	829	20	223	46	Közlöny kiállítására	2608	—	2638	27
Hirdetések	1179	52	780	80	Füzetes Vállalatra	760	62	420	06
Vegyesek	13	33	10	25	Kisebb nyomtatványokra	161	15	142	90
Összesen	19408	11	20351	64	Oklevelek kiállítására	98	10	146	30
					Tiszti személyzetre	2421	49	2494	86
					Szolgák fizetésére	759	—	738	20
					Postaköltségre	169	80	101	44
					Hirdető mellékletre	994	54	586	77
					Vegyes kiadásokra	227	26	205	98
					Rendkívüli kiadásokra	221	51	61	80
					Pályakérdésekre	900	—	—	—
					Összesen	14772	24	14447	06

* Ide nem értve az *alaptőke, könyvkiadó millalat és az országos érdekű kutatások* számlájára eső bevételeket és kiadásokat.

LEVÉLSZEKRÉNY.

(44.) B. A. úrnak B.-én. A fehérme-gyében fekvő bicskei galagonyási szőlőkben ez évben kártékonyan fellépett orrmányos bogárfajnak a neve Rhynchites betuleti

Fabr. Ezen, úgy felül mint alul kékszinű vagy zöld-aranyfényű bogár már régen ismeretes ama tulajdonságáról, hogy a szőlőleveleket összesodorja s május hóban vagy

kedvező időben korábban is beléjük helyezte a petéit 1—6 számmal, a melyekből lábatlan, fehér testű és barnasárga fejű álcák bújnak ki és 4—5 hétig az összedorrt levelekben élnek, azután a földben bábokká változnak s mint tökéletesen kifejlesztett állatok korábban vagy későbbén ősszel vagy pedig csak a következő tavaszon jelennek meg; az ősszel kifejlesztettek télire a földbe bújnak s tavaszkor ismét előjönnek.

Pusztítására ajánlható, hogy a bogarakat mindjárt első fellépésük alkalmával szedje az ember össze, ami kivált a reggeli órákban és borús időben sikerül, mert napfénynél és meleg időben a közeledő veszélykor a földre vetik magukat, vagy pedig elrepülnek. Legczélszerűbb azonban az összedorrt s petéket tartalmazó leveleket összegyűjteni és megégetni. F. J.

(45.) Rozsnyóról a következő levelet vetük: Ismeretes, mert országos csapás volt, a május hó 21-ikén reggelre bekövetkezett fagy, és bekövetkezését pár nappal előbb, talán meg is lehetett volna jósolni; de hogy olyan szeszélyes következményeket szüljön, azt talán senki sem gyaníthatta.

Május hó. 21-ikén reggel 4 órakor — 2° R. hőmérsékert észlelve, tudtam a csapást, napfelkelte után azonban nagyon csodálkoztam, hogy míg egy darab szántóföldbe ültetett burgonya leveleit teljesen elfagyasztotta, addig a közvetlen mellette fekvő földbe ültetett burgonya leveleinek csak egy harmadát; míg egy másik földben lévő egy bab, burgonya, kukoriczanövény teljesen elfagyott, addig a közvetlen mellette lévő bokor teljesen ép maradt; sőt egy és ugyanazon bokorban egy szár épen maradt, a másik pedig elfagyott. Egy gazda kertjében lévő szőlőjének egy részét — már előtte való nap estéjén gyanítva a csapást — ponyvával betakarta s a betakart szőlő tetején lévő levelek elfagytak, az alján pedig épek maradtak s a be nem takart szőlő el nem fagyott. Egy másik gazda kertjébe vete ményeit s ültetvényeit jókor reggel megöntöztvén, azok épek maradtak. Mi lehet mindennek az oka? — P. K.

E levelében leírt tünemények feltűnőnek nem mondhatók, ha tekintetbe vesszük, hogy a földön levő tárgyak mérséklete többféle körülménytől függ, melyek a légmérséklet mellett ez állapotára befolyással vannak. Ide tartozik a tárgy hőszugárzása, mely ismét lényegesen alakjától, környezetétől, a levegő páratartalmától és sok egyéb-től függ. Így igen jól megeshetik, hogy valamely földi tárgy mérséklete néhány fokkal a fagyponthoz felett lehet, midőn a levegő mérséklete 2—3 és több fokkal zérus alatt van, föltéve természetesen, hogy a levegő ezen alacsony mérséklete hosszabb ideig

nem tart. Ha még hozzávesszük, hogy a légkör nincs nyugvásban, hanem szellő lengedez vagy szél fúj, még bonyolultabb okokkal van dolgunk s így az eredmény még szeszélyesebb és helyről helyre változó lehet. Hogy a betakart szőlő teteje elfagyott, annak egyszerű magyarázatát abban leljük, hogy a ponyva közé szorult levegő nem mozoghatott, miként a szabad levegő; közel a földhöz ismét a föld felső rétegeitől kisugárzó melegség óvta meg a tőkét. — De a növény rendszeren még akkor sem fagy el, ha a levegő néhány fokkal zérus alatt van, föltéve, hogy szél fúj vagy szellő lengedez. Ez a jelenség az oka, hogy az áramló levegő a növényekre lerakódni készülő dér létrejöttét megakadályozza az által, hogy a lecsapódó félben levő vízgőzt szünet nélkül elpárologtatja.

Mindezeket a tényeket összefoglalva, könnyen felfogható, miként lehetséges, hogy egy helyen a növények elfagynak, míg társomszédságukban a növényzetnek semmi baja sem történik. H. A.

(46.) Sz. E. úrnak Sz.-en. A beküldött állatocskák csakugyan a nünüke (Meloë) álcája, mely valamely virágról a méh szőrös testébe kapaszkodott, hogy további ismeretes pályafutását a méhkasban végezze. (V. ö. Term. tud. Közl. XII. 128. f. 127. l.)

K. J.

(47.) Gy. A. úrnak B.-en. Az oleánder levelein előforduló élősködő állatok a paizsetvek (Coccida) családjából valók; a nevök *Aspidiotus nerii*, Bouché. A sorokban elhelyezkedett domború paizsszal burkolt állatok mind nőstények, melyek a levélhez tapadva, belőle táplálkoznak és egész nyáron át többnyire parthenogenesis útján (azaz: párzás nélkül) folyton szaporodnak. Petéik a paizs alatt fejlődnek ki, azért ha a paizsot lekaparva felfordítjuk, mindig találhatunk alatta petéket és fiatalokat, melyek elég sebesen másznak. Legczélszerűbb nedves kefével ledörzsölni. P. J.

(48.) N. Gy. úrnak V.-án. Hogy a kutyák holdvilágos éjeleken „nyugtalanabban és kitartóbban is ugatnak mint sötét éjeleken“ annak az lehet az oka, hogy a kutyák holdvilágos éjeleken inkább vannak csalódásoknak kitéve. A lomb, az ág mozgása vagy valami tárgy árnyéka is ugatásra indítja őket. K. J.

(49.) D. J. úrnak. — A négyzetméternek *nm*-mel, köbméternek *kbm*-mel való jelölését, miként ez a m. kir. honvédségnél szokásos, sem a tudomány, sem a nemzetközi forgalom nem fogadhatja be, valamint be nem fogadhatná a *qm*. vagy *mc*.-fajta rövidítéseket, a minőket a quadrat-méter vagy a metre carré-ből lehetne leszármaztatni. A nemzetközi jeleknek le kell magukról vetni minden nemzeti színezetet, olyanoknak kell

lenniök mint az algebrai jeleknek, hogy mindenki megértse őket, akármely nyelven gondolkozik is. E követelménynek legjobban megfelel, a négyszögméterről és a köbméterről szólván, az m^2 és az m^3 . Amaz azt fejezi ki, hogy olyasmiről van szó, a minek mind a 2 mérete (széle-hossza) egy m (éter), emez pedig, hogy mind a 3 mérete (széle-hossza-magassága) egy m . Hogy az efféle valóban internacionális jeleknek kidolgozása és (a mi még nehezebb) bepolgárosítása nem könnyű dolog, világosan mutatják azok a nagyszámú, eredménytelen tanácskozások, a melyeket a németországi mérnök-egyesületek a leggyakrabban előforduló technikai műkifejezések rövidített megjelölése végett tartottak. De a mit egyszer nemzetközileg elfogadtak, azt nekünk magyaroknak is okvetlenül el kell fogadnunk. Sz. K.

(50.) A *Hiller-féle hidrométer* minden hozzátartozóval együtt Ch. F. Geissler (Albert Geissler) czégnél rendelhető meg Berlinben (Halle'sches Ufer 26). Ára az egésznek egy szekrényben 40 mark. (24 frt.) A készülék maga G ö r ö g I s t v á n-nál is megrendelhető Budapesten (Hatvani utca).

F. J.

(51.) R. L. úrnak B.-en. Hogy a *vajüzletekben* a legmelegebb nyári napon is kemény vajat talált, ennek oka abban rejtik, hogy ott a vajat rendszeren jéggel hűtött szekrényekben tartják. Nem lehetetlen egy-némely esetben, hogy a vajhoz idegen zsirokat keverték (pl. marha- vagy juhagygyút), a melyek 3—5 fokkal magasabb hőmérséknél kezdenek megolvadni mint a tiszta vaj. A vajnak kemény állapotban megtartására nincs más mód, mint a hideg alkalmazása. Igen előnyösek ilyen célra — s egyéb tápszereknek nyáron eltartására is — a jéggel hűthető szekrények. F. J.

(52.) Z. L. úrnak D.-n. — Azt kérdi Ön, hogy a Term. tud. Társ. hogyan tűrhetette meg Maderspach munkájában (Magyarország vasércz-fekhelyei) a *fekhely* szót, mikor ez ismeretes rossz egy szó s a Nyelvőrben is már többször kifogást tettek ellene. Válaszunk ez:

A *fekhely* nem rossz szó, nem szófaragó csinálta; ősrégi magyar szó ez, ma is használja a fele ország. Az igaz, hogy a Nyelvőr egy-két munkatársra megrovólag szólt felőle (VI. 553.), de végre is a nyelvőr-urék is csak emberek, ők is tévedhetnek. Ebben pedig csakugyan tévedtek; bizonyágom maga a Nyelvőr (IV. köt., 3. lapja).

Itt egész világosan ki van fejtve a fekhely szó helyes volta.

A mi a természetrajzi „Fundort“ magyar kifejezését illeti, abban tökéletes igaza van. A *termőhely* sokkal jobb, szebb és magyarosabb, mint az a másik; ráillik ásványra, növényre, állatra egyaránt. Így használta ezt Zay Sámuel már 1791-ben.

Sz. K.

(53.) T. A. úrnak P.-t. Hogy a fecskék — éppen úgy mint számos más szaporító állatfaj is — miért nem szaporodnak fel a szaporaságuknak megfelelő rengeteg mennyiségre, s mi őket a túlszaporodásban korlátozza, sőt olykor a szokott mennyiséghez képest feltűnő módon megapasztja, ez egyszerű kérdés; de a reá tartozó kielégítő felelet, legrövidebbre fogva is, egy értekezés tárgyát képezhetné. A szaporodás határai meg vannak szabva egyfelől a szaporítási maximum határa által, melyre nézve az adott faj biológiai viszonyainak összessége mértékadó, mely mérték ismét azon viszonyok összességében gyökerezik, a melyek a biológiai viszonyok föltételei; másfelől meg vannak szabva a táplálék mennyisége és hozzáférhetősége által. Bizonyos határon túl nem szaporodhatik a faj; egyszerűen azért, mert nem találná meg a táplálékot. Ez az első, az általános életviszonyokban rejlő határ. A korlátozás egy másik tényezője leginkább a meteorológiai viszonyokban rejlik, a melyek oly állapotokra nézve, a melyek évszak szerint éghajlatot cserélnek, rendkívül nagy befolyással bírnak. Az aequinoctiális viharok a költözőkód madarak száz meg száz ezreit pusztítják el, részint elsodrás, megfagyasztás, kimerítés által, részint éhség által. Az utóbbinak kivált sok fecske esik áldozatul, mert ennek táplálékát repülő rovarok képezik, ezek pedig meleget, legtöbbször verőfényt kívánnak, hogy repülhessenek. A szaporítás vágya a fecskék egész rajait már olyankor hozza a mérsékelt övbe vissza, a mikor az évszak még nincsen megállapodva (márczius vége, április eleje), a mikor még leginkább az eső a fagygyal váltakozik s így egyfelől a fecske táplálékának kifejlődését nem engedi meg, másfelől a hideg és nedvesség iránt rendkívül érzékeny madárra amúgy is öldöklő hatást gyakorol. Az a hideg vihar, mely a költözőkód fecskék seregeit tengerek fölött éri, hidegével megdermeszt az állatot és semmi kétség, hogy nagy seregek a tenger viharzó hullámsírijába temetkeznek.

H. O.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.